

Kouvolan keskustan rakenne peilaa eri kasvuvaiheita ja kaavoja. Korttelirakenteessa näkyvät 1930-luvun korttelirajoja myötäilevät rakennukset, 1940-luvun rakennusten vapaampi sommittelu, 1960-luvun keskustasuunnitelman tornisommitelmat ja kaupungintalo sekä 1970-luvun virastotalot ja kortteleita täyttävät liiketalo- ja pysäköintikompleksit. Kuva: Kouvolan kaupunki, kaupunkisuunnittelu.

Kaavoituksen historia rakennetun ympäristön inventoinnissa

Rurik Wasastjerna

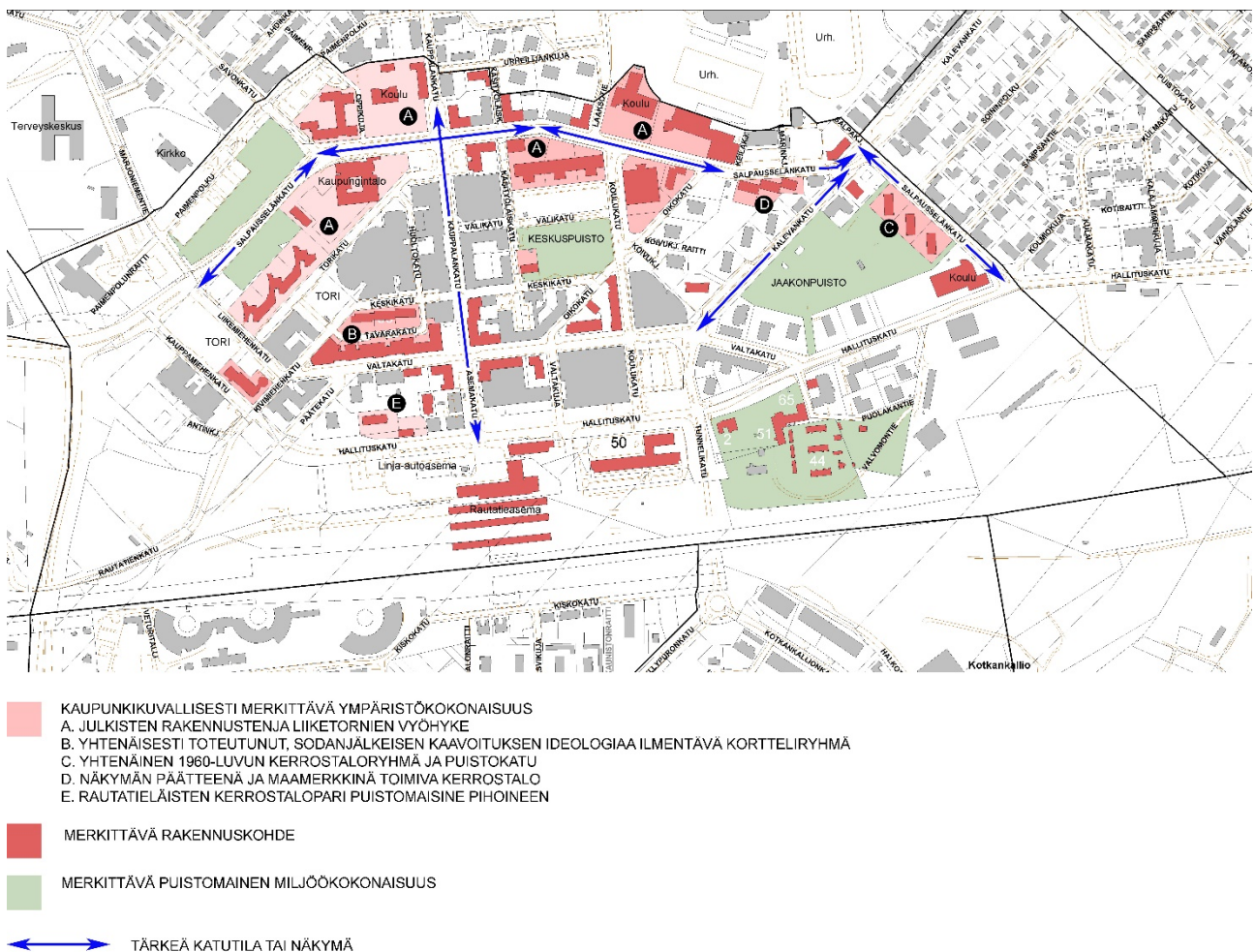
Kaavoitusperinnön inventointi auttaa hahmottamaan yhdyskunnan kehityshistoriaa ja siten yksilöimään ne osatekijät, joista paikan ominaisluonne koostuu. Perinteinen rakennusperinnön inventointi keskittyi tärkeimpien arkkitehtonisten muistomerkkien luettelointiin. Tämä lähestymistapa on palvellut keskeisten kansallisten ja paikallisten monumenttien säilymistä ja toimii hyvin silloin, kun tavoitteena on kartuttaa tietoa vanhemmasta rakennusperinnöstä ja luoda suuntaviivoja sen ylläpidolle. Yleensä näiden kohteiden arvoista vallitsee myös laaja yhteisymmärrys.

Kun lähestytään nykypäivää ja halutaan arvioida ja varjella laajempia rakennetun ympäristön kokonaisuuksia, tilanne mutkistuu. Suomen rakennusperintö on nuorta. Valtaosa siitä on syntynyt 1900-luvun jälkipuolella, ja se edustaa ns. modernia arkkitehtuuria, jonka arvot ovat funktionalismin läpimurrosta saakka olleet kiistanalaisempia. Kohteet ovat usein kokonaisiasuinalueita, kaupunkikeskustoja tai muita yhdyskuntia, joissa sijaitsee merkittävä osa koko kunnan rakennuskannasta. Erityisen vaikea voi olla hahmottaa ja luonnehtia nuoremman rakennusperinnön arvoa silloin, kun uusi rakennuskanta on korvannut vanhemman ja uusi on

rakennettu vanhemman yhdyskuntarakenteen päälle. Näin on tehty yleisesti, myös Kouvolan keskustassa.

Rakennetun ympäristön arvottaminen - demokraattisen yhteiskunnan velvollisuus

Konflikteja syntyy usein silloin, kun rakennukseen tai rakennusmaahan kohdistuu taloudellisia odotuksia, jotka ovat ristiriidassa kulttuuriarvojen kanssa. Näiden ristiriitojen ratkomiseen on paremmat edellytykset, jos kohteesta on olemassa tutkittua tietoa eli kohde on inventoitu ja analysoitu, sen arvot julkaistu ja kirjattu parhaassa tapauksessa esimerkiksi asemakaavaan. Jos tämä työ on jäänyt tekemättä, on kovin heikot edellytykset vaikkapa evätä purkulupia, vaikka kohteessa nähtäisiinkin kulttuuriarvoja.

Keskustan inventointikortin analyysikartta. Kuva: Rurik Wasastjerna, Kouvolan kaupunki, maankäytön suunnittelu.

Monissa kunnissa on havahduttu siihen, että yksittäisten, hyvin tunnettujen paraatikohteiden luettelot eivät enää riitä vaan tarvitaan kattavampia kartoituksia. Niiden avulla voidaan mahdollisimman pitkälle eliminoida mahdolliset konfliktipaikat etukäteen ja olemassaolevan ympäristön laatu osataan ottaa huomioon, kun uudistuksia ja kehittämistä suunnitellaan.

Säilytettävien kulttuuri- ja miljööarvojen kartoittamisesta on tullut kaavoituksen rutiinia. Kaavamääräysten ohella on enenevässä määrin alettu käyttää rakentamistapaohjeita, joilla

pyritään ohjaamaan alueiden ylläpitoa sekä lisä- ja uudisrakentamista. Yhdyskunnan miljöoarvot kytkeytyvät rakennusten, tilanmuodostuksen, istutusten, katuverkon ja muiden leimallisten piirteiden muodostamaan kokonaisuuteen. Kaavoitusperinnön inventointi auttaa hahmottamaan yhdyskunnan kehityshistoriaa ja siten yksilöimään ne komponentit, joista paikan ominaisluonne koostuu.

Kattavat kartoitukset paraatikohteiden luetteloiden tilalle

Kouvolan kaupunki käynnisti vuonna 2008 koko silloisen kaupunkialueen inventoinnin.¹ Ohjausryhmässä olivat edustettuina Kouvolan kaupungin maankäytön suunnittelu, Kouvolan kaupungin museo, Museovirasto ja Kymenlaakson museo. Kouvolan kaupungin maankäytön toiveena oli mahdollisimman kattava inventointi, joka toimisi minkä tahansa alueen kaavoituksen apuna arvioitaessa olevan ympäristön ja rakennusperinnön merkitystä. Museovirasto puolestaan edellytti, että kaavoitusperintö otetaan mukaan tarkasteluun.

Inventointikohteet rajattiin Museoviraston ohjeen mukaisesti kolmiportaisen hierarkian mukaan alueisiin, kohteisiin ja rakennuksiin. Alueet rajattiin pääsääntöisesti kaupungin virallisen pienaluejaon mukaan. Hankkeelle luotiin oma aluetason inventointilomake, johon sisällytettiin alemman tason kohteet, kuten rakennukset numeroituina.

Ohjausryhmän arvioidessa kenttäaineistoa, erityisesti valokuvat herättivät ajatuksen siitä, että inventointiaineistoa pitäisi muokata paitsi virkakäyttöön tarkoitetuksi tietokannaksi myös kaupunkilaisten ja muun yleisön saataville. Päätettiin julkaista kirja Kouvolan rakennusperinnöstä, jossa kuva-aineistolla olisi tärkeä rooli. Kirja *”Muutakin kuin rautatieristeys – Kouvolan keskustaaajan kaavoitus- ja rakennusperintö”* ilmestyi vuonna 2011.² Kirjassa pyritään perinteisten rakennusesittelyjen lisäksi havainnollistamaan kaupungin kaavoitushistoriaa ja sen vaikutusta muodostuneeseen miljööseen.

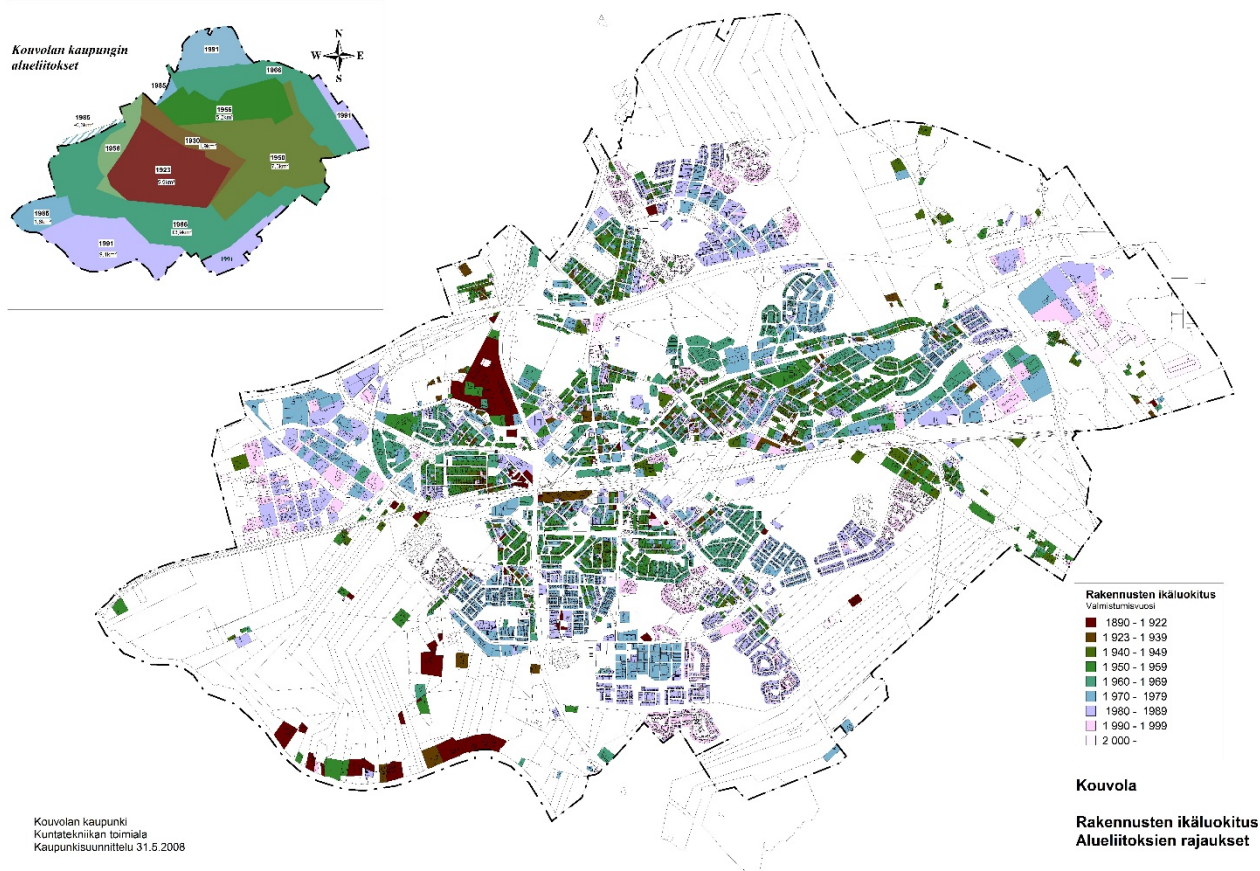
Kaupunkisuunnittelu- ja rakennusperinnön kartoittaminen rinnan syventää ymmärrystä

Kokemus osoitti, että kaupunkisuunnittelu- ja rakennusperinnön kartoittaminen rinnakkain syventää yhdyskuntarakenteen kehityksen ja ongelmien ymmärtämistä. Tieto yhdyskunnan kehitysvaiheista, kasvun ohjaamispyrkimyksistä, eri aikojen kaavoista ja yhdyskuntasuunnittelua kulloinkin ohjanneesta ideologiasta auttavat ymmärtämään ja ”lukemaan” kaupunkia ja näkemään sen kasvukerrostumia. Syntyy ymmärrettävä tarina johon yksittäiset rakennukset asettuvat.

Kouvolan kaavoitushistoria on samalla osa arkkitehti Otto-I. Meurmanin kaupunkisuunnittelijan uraa. Hän oli mukana Kouvolan kaavoituksessa vuonna 1919 kilpailutuomarina ja vuodesta 1929 aina 1970-luvulle saakka asema- ja yleiskaavojen laatijana.

Eri aikakausien kaavat näkyvät vuosirenkaiden tavoin Kouvolan kaupunkirakenteessa. Erityisen selvää tämä on keskustassa, joka on kokenut monia yhteiskunnallisen tilanteen, suunnitteluperiaatteiden ja arkkitehtuurityylien muutoksia samalla säilyttäen alkuperäistä rakennettaan ja yksittäisiä rakennuksia eri aikakausilta. Esimerkiksi 1930-luvun klassistiset asemakaavat, 1940-luvun avoimeen korttelirakenteeseen perustuva kaupunkitila, vuoden 1954 yleiskaava, vuoden 1960 keskustasuunnitelma ja vuoden 1990 toiminnallinen ja

kaupunkikuvallinen esisuunnitelma ovat kaikki jättäneet jälkensä keskustamiljööseen. Samoin näkyvät edellä mainituista suunnitelmista poikenneet ilmiöt.

Kouvolan keskustaajaman kartassa värit ilmaisevat rakennuskannan ikää. Tummmimmat värit kuvaavat vanhimpia alueita (Alakylän maatilat, rautatien varikkoalue, Kaunisnurmen kuljettajien kaupunginosa, varuskunta-alue ja yksittäiset kohteet keskustassa), vihreät 1940–1960-lukujen kaupungin kasvuvuosia ja lukuisia omakotialueita. Pieni karttakaavio näyttää Kouvolan kasvun 1910-luvun taajaväkisestä yhdyskunnasta vuoteen 2008. Kuva: Kouvolan kaupunki, maankäytön suunnittelu.

KIRJOITTAJA Rurik Wasastjerna, arkkitehti, artikkeli perustuu tekijän Kouvolan kaupungille tekemään inventointiin.

VIITTEET

¹ Vuodesta 2009 Kouvola käsittää vanhan Kouvolan lisäksi Kuusankosken, Valkealan, Elimäen, Anjalankosken ja Jaalan alueet.

² Wasastjerna, Rurik 2011: *Muutakin kuin rautatieristeys – Kouvolan keskustaajaman kaavoitus- ja rakennusperintö*. Kouvolan kaupunginmuseo.